Gospa ministrica

Gospa ministrica

Branislav Nušić

Priredil in prevedel

Đuro Emeđi

Naslov: Gospa ministrica

Izvirni naslov: Gospođa ministarka

Avtor izvirnega dela: Branislav Nušić

Priredil in prevedel: *Đuro Emeđi*

Leto izida in natisa: 2026

Izdaja: 1. natis

Avtorske pravice:

© 2026 Đuro Emeđi (priredba)

Vse pravice pridržane. Noben del te publikacije ne sme biti reproduciran brez dovoljenja imetnikov pravic.

Zahvala

Zahvaljujem se vsem, ki so me spodbujali pri nastajanju te knjige.

O pisatelju

Branislav Nušić (1864–1938) je bil srbski komediograf, satirik, romanopisec, esejist in diplomat, eden najpomembnejših humorističnih piscev jugovzhodnega Balkana. Rodil se je v Beogradu kot Alkibijad Nuša, v cincarski trgovski družini, pozneje pa je pri polnoletnosti spremenil ime.

V mladosti je doživel izgubo družinskega premoženja, kar je močno zaznamovalo njegovo razumevanje družbe. Šolal se je v Smederevu in Beogradu, diplomiral na pravni fakulteti, služil v srbsko-bolgarski vojni ter bil zaradi satirične pesmi o kralju Milanu celo obsojen na leto zapora.

Nušić je deloval kot novinar, diplomat in gledališki upravnik v Beogradu, Novem Sadu, Skopju in Sarajevu. Njegov literarni opus obsega komedije, romane, feljtone, potopise in znamenito Autobiografijo. Najbolj znan je po komedijah Gospođa ministarka, Narodni poslanik, Sumnjivo lice, Ožalošćena porodica in Pokojnik, v katerih je z ostrim humorjem razgaljal birokracijo, malomeščanstvo in družbene slabosti svojega časa.

Nušić velja za temeljnega ustvarjalca moderne srbske komedije in začetnika retorike v Srbiji. Njegova dela so še danes izjemno priljubljena, pogosto uprizarjana in prevajana, saj ostajajo aktualna v svoji kritiki oblasti, človeške neumnosti in družbenih navad.

Predgovor

Če ste kdaj bolj pozorno opazovali vse, kar se dogaja okoli vas, če ste se kakšenkrat spustili in poglobili v odnose, ki urejajo življenje neke družbe, in v gibanja, ki jih ta regulator povzroča — gotovo ste morali opaziti, da se skozi življenje vsake družbe jasno začrta ena močna in ravna črta. To črto so izpisali obziri, tradicije, malodušnost, duhovna nemoč in vse tiste druge negativne človekove lastnosti, pod katerimi se posamezniki dušijo, družba pa se nemočno predaja dolgočasnosti.

To črto bi socialni matematiki morda imenovali normalna, socialni fiziki pa začetna stopnja toplote ali hladnosti, kajti res je podobna tistemu razdelku na termometru, pod katerega se pri ohlajanju spušča.

Po tej ravni črti se giblje življenje skoraj celotne naše družbe. Nad to črto se dvigajo samo posamezniki, ki imajo duševne moči in pogum, da se dvignejo nad obzire, nad tradicije in nad malodušnost. Nad to črto se dvigajo samo posamezniki, ki ne čakajo, da bi se živa v družbenem termometru ogrela od zunanje temperature, ampak to ogrevanje najdejo sami v sebi, v svojih duševnih močeh. In pod to črto se spuščajo samo tisti posamezniki, ki imajo prav tako duševne moči, da poteptajo obzire in tradicije ter se otresejo malodušnosti. In ti, ki se v družbi spuščajo pod črto normale, vse do družbenega dna, nosijo sami v sebi dispozicije za ohlajanje duše in ohlajanje občutkov vse do točke zamrznitve.

Da se nekdo dvigne ali spusti nad ali pod črto normale v življenju, da se nekdo povzdigne nad množico ali spusti

pod množico, mora biti enako pogumen. Pogum je biti pošten, plemenit, vzvišen, prav tako kakor je pogum biti nizkoten in slab. Treba je imeti veliko moralne moči v sebi, pa se dvigniti nad normalno črto, biti nad drugimi, nad množico; kakor je treba zelo veliko duševne moči, pa se spustiti pod črto, biti pod drugimi, pod množico: biti hudodelec, vlomilec, obrekovalec, razbojnik in morilec. Enak pogum je dvigniti se v zrak na nezanesljivi Ikarjevi napravi, ki jo je naš vek izpopolnil, kakor tudi spustiti se v gnjurčevem oklepu v mulj morskega dna.

Ti ljudje, ki se dvigajo nad ravno črto življenja ali se spuščajo pod njo, imajo tudi velike zamahe, velika gibanja duše, velika vznemirjenja in velika čustva. Državnik s trepetom stoji pred sodiščem zgodovine, ker je državo in narod popeljal po usodni poti; veliki finančnik z vročičnim vznemirjenjem stoji pred borzo, na kateri se bo tega trenutka potrojilo ali propadlo njegovo milijonsko premoženje; vojskovodji igra vsaka žilica od vznemirjenja, ko popelje armade v usodni boj; pesnika vznemirja navdih, umetnika trenutek ustvarjanja, znanstvenika tisto neznano, do česar je treba priti z odkritjem. Vse so to velika vznemirjenja, velika čustva, velika gibanja duše.

A takih in tovrstnih velikih vznemirjenj, velikih čustev, velikih gibanj duše je tudi pri tistih, ki se spuščajo pod normalno črto. Razbojnik doživlja največjo mero vznemirjenja, ko zapiči krvav nož v prsi svoje žrtve; vlomilec trepeta in se boji pred sodnikom; prostitutka trpi pod žigom prezira, odpadnik pa pod vislicami doživlja celotno lestvico od bolečine in grizenja do samoodpovedi in apatije.

V ta območja, v območja velikih vznemirjenj, velikih čustev, velikih gibanj duše — pa naj bo nad ali pod črto — dramatik rad zahaja, kajti tam bo vedno našel globoke vire, iz katerih lahko zajame bogato in obilno gradivo! Zato se največje število dram giblje v tem območju.

Mnogo težje pa je iskati in najti gradivo v majhnem okolju, v tisti družbi, med tistimi ljudmi, ki nimajo ne moči ne poguma, da bi se ločili od ravne črte življenja, pa naj bo navzgor ali navzdol; med tistimi ljudmi, ki nimajo moči, da bi bili dobri, a prav tako nimajo poguma, da bi bili med tistimi ljudmi, ki so vezani in oklenjeni drobnih obzirov, ki so sužnji zastarelih tradicij in je vse njihovo bitje sestavljeno iz malodušnosti. Življenje tega okolja teče enolično in odmerjeno kakor nihalo na stenski uri; gibanja tega okolja so majhna, tiha, brez vznemirjenja, brez velikih brazd, brez močnejših sledi, kakor tisti blagi valčki, ki krožijo po stoječi vodi, ko na njeno površino pade ptičje pero.

V tem majhnem okolju ni neviht, ni neurij, ni potresov ne požarov; to okolje je ograjeno z debelim zidom pred viharji in vrtinci, ki divjajo skozi družbo. Ono živi v svojih sobah, ulica je zanj tuji svet, tujina, zanj so dogodki, ki vznemirjajo celine, samo novinarsko lektirno gradivo.

V teh majhnih okoljih, ki se ne ločijo od tiste ravne črte življenja, ni dogodkov, ni čustev, ni senzacij. »Danes je teta-Savkin dan!« — evo, to je za to okolje dogodek in vsi se vznemirjajo, vsi se gibljejo, vsi se oblačijo, nabavljajo šopke, pišejo čestitke, delajo obiske ... dogodek, čisto pravi dogodek! »Mila stric-Stevina je zapustila moža!« — »Ju, ju, ju, — se tolče vsa familija po prsih — kaj bo svet rekel!«

In evo, to je čustvo, ki vznemirja celo eno družino, a tej vznemirjenosti ni toliko razlog v tem, da je Mila zapustila moža, kolikor v tistem »kaj bo svet rekel«. In veste, kaj je senzacija v takih majhnih okoljih? »Snaha Zorka je rodila dvojčka!« In ta senzacija gre iz hiše v hišo, samo o njej se govori, razpravlja se, razlaga se, in ta tema izpolnjuje interes cele ene družine in celega okolja.

Pera je dobil razred, Đoka je zbolel, Steva je opravil izpite, Jova je premeščen, gospa Mica je kupila novo spalnico, gospa Savka si je ostrigla lase, gospa Julka si dela novo obleko iz krepdešina, prija-Maci je zgorel kuglof, prija Anka pa je na friški-firšt zapravila sto sedemdeset dinarjev. Evo, to so senzacije, to so čustva, to so dogodki majhnega okolja.

In evo, iz tega in takšnega okolja sem vzel za zabavo eno dobro ženo in dobro gospodinjo — gospo Živko Popović — in jo naglo, nepričakovano in nenadno iznesel nad njeno normalno črto življenja. Takšna motnja na tehtnici življenja je pri ljudeh iz majhnega okolja zmožna povzročiti, da izgubijo ravnotežje in da se ne znajo več držati na nogah. In evo, v tem je vsebina Gospe ministrice, v tem vsa preprostost problema, ki ga ta komad vsebuje.

Nušić

Kazalo

Prvo dejanje 1

I 1
II 4
III 4
IV 6
V 9
VI 10
VII 11
VIII 14
IX 15
X 18
XI 20
XII 22
XIII 23
XIV 24
XV 26
XVI 27
XVII 29
XVIII 31
XIX 33
XX 37
XXI 39

XXII 39
XXIII 44
XXIV 46
XXV 47

Drugo dejanje 49

I 49
II 51
III 54
IV 57
V 64
VI 65
VII 68
VIII 72
IX 76
X 81
XI 88
XII 103
XIII 104
XIV 106
XV 110
XVI 111
XVII 111

Tretje dejanje 113

I 113

II 114
III 116
IV 124
V 127
VI 128
VII 130
VIII 132
IX 134
X 134
XI 136
XII 138
XIII 143
XIV 145
XV 167
XVI 168
XVII 169
XVIII 176
XIX 177
XX 178
XXI 179
XXII 180
XXIII 182
XXIV 184

Četrto dejanje 185

I.....185
II.....186
III.....191
IV.....193
V.....200
VI.....201
VII.....203
VIII.....205
IX.....209
X.....209
XI.....218
XII.....219
XIII.....222
XIV.....228
XV.....235
XVI.....237
XVII.....238
XVIII.....241
XIX.....243
XX.....244
XXI.....245

Osebe

Sima Popović, minister.

Živka, njegova žena.

Dara, hči.

Raka, sinček.

Čeda Urošević, zet.

Dr. Ninković, sekretar Ministrstva za zunanje zadeve.

Stric Vasa.

Teta Savka.

Teta Daca.

Jova pop-Arsin.

Živkino sorodstvo: stric Panta, Mile, njegov sin, Soja, razpuščenka, stric Jakov, Sava Mišić.

Gospa Nata Stefanović, učiteljica angleščine.

Policijski pisar.

Anka, služkinja.

Tiskarski vajenec Rista Todorović.

Usnjar Pera.

Kalenić Pera, pisar iz administrativnega oddelka.

Prvi žandar.

Drugi žandar.

Prvi strežnik iz ministrstva.

Drugi strežnik iz ministrstva.

Deklica šivilja.

Prvi meščan.

Drugi meščan.

Dogaja se v času srečanja 19. in 20. stoletja.

Prvo dejanje

Navadna meščanska soba.

Stari trosed, dva naslanjača in nekaj preprostih jedilnih stolov. Troja vrata: na zadnji strani, desno in levo, ter eno okno desno. Sredi sobe velika, s prtom pregrnjena miza, po njej razgrnjene stare očetove hlače, ki jih bo gospa Živka prekrojila za sina.

I

Osebe: Živka, Savka

SAVKA (*sedi ob mizi*): Kaj si se zamislila?

ŽIVKA (*stoji za mizo, okoli vratu ji visi krojaški meter, v roki pa velike škarje. Naslonila je škarje na ustnice in*

se zamislila gledajoč v hlače): Gledam, veš, kako bi se izognila temu izlizanemu mestu.

SAVKA: Ne moreš se mu izogniti, ampak podloži kos.

ŽIVKA: Končano, pa tudi tako mu bodo zdržale od petka do sobote.

SAVKA: A trga, a? Pa veš kako je, samo naj bo živ in zdrav, pa naj trga.

ŽIVKA: Ju, ne da trga, teta, ampak dere kot volk jagnječjo kožo. In kupuj mu, in prekrajaj mu, in nikoli nič na njemu celo niti štiriindvajset ur.

SAVKA: Poredni, zelo poredni!

ŽIVKA (*med tem prizorom meri in kroji*): Ne da se dohiteti, bog mi! Ne prelivamo se, za božjo voljo, komaj vežemo konec s koncem.

SAVKA: A lepa plača.

ŽIVKA: Pa tudi ni. Ko odbiješ davek, plačaš najemnino, kupiš drva, vidiš, da ti ostanejo čiste pesti. Težko je danes od plače živeti, ampak ta moj

ne zna. Ne gleda svojih poslov in svoje hiše, ampak se je zagnal v politiko.

SAVKA: Pa ja!

ŽIVKA: No, tudi drugi se ukvarjajo, in kar pravijo, se lomijo s politiko, ampak vendar nekako gledajo tudi sebe. Te komisije, te ocene, te seje, pa se nekako pomagajo. Ampak ta moj ne zna. Vse to ne gre, škodilo bo ugledu stranke, ono ne gre, opozicija bo zavpila. In vse tako. A dekleta, evo, nismo plačali že tri mesece, pa najemnine nismo plačali za prejšnji mesec, kje so šele one drobne dolgove: to mleko, to trgovec in ... že veš!

SAVKA: Težko je, bogme, danes ...

ŽIVKA: Ti še nisi dobila kave? E, kako je to nesramno, trikrat ji mora človek reči. (*odide skozi zadnja vrata*) Anka, kaj je s kavo?

ANKIN GLAS (*od zunaj*): Evo!

ŽIVKA: Eto, in to se imenuje mlajši rod. Vsaj da je tako, kot treba, ko ga človek plača.

II

Osebe: prejšnji, Anka

ANKA (*prinese kavo in postreže*): Izvolite!

ŽIVKA: Trikrat moram prositi za eno kavo.

ANKA (*nesramno*): Pa nisem sedela na kanapeji, imela sem delo. (*odide*)

III

Osebe: Živka, Savka

ŽIVKA (*ko je Anka odšla*): Eto, vidiš jo! Pride mi, bogme, da potegnem s temi škarjami pa da ji razbijem glavo. Ampak kaj hočem, moram trpeti. Dolžna sem ji tri mesece, pa moram trpeti.

SAVKA (*srkajoč kavo*): Eh, takšna je danes mladina.

ŽIVKA: Pa to sem te prav zato poklicala, teta Savka, da te prosim, da nam daš dvesto dinarjev na posodo.

SAVKA (*se trzne*): Ju, sinko, a od kod meni?

ŽIVKA: Pa ono, kar imaš na knjižici.

SAVKA: Eh, to ... na to niti ne računaj, kje bi jaz to jemala! Komaj sem zbrala, da mi je za rezervo, ne daj bog!..

ŽIVKA: Bog, teta Savka, ti pa kot da ti mi tega ne bomo vrnili. Plačali ti bomo pošteno in z obrestmi, čez tri mesece pa imaš svoj denar. Poslušaj, naj ne bom Živka, če ga ne prisilim, da se vtihotapi v kakšno komisijo. Kaj tu stranka! Đoka boter-Dragin je sezidal hišo s stranko, ta moj pa razdira hišo.

SAVKA: Ali si prepričana?

ŽIVKA: Kaj?

SAVKA: Pa to, da bo vstopil v komisijo?

ŽIVKA: Ti dvomiš, da ti bomo vrnili?

SAVKA: Ni to, ampak veš, ne maram v ta denar posegati, pa pravim, če ne vstopi v komisijo ...

ŽIVKA: Pa ni nujno, da bo prav komisija, lahko tudi drugače. Če nikakor ne gre drugače, pa vedi, si bomo izposodili vsaj na drugem mestu, pa tebi vrnili. Tvoje ti ne uide.

SAVKA: Če je samo za tri mesece ...

ŽIVKA: Niti en dan več!..

IV

Osebe: prejšnji, Raka, Anka

RAKA (*gimnazijec, vstopi brez knjig in brez kape, ves raztrgan*)

ANKA (*vstopi za njim in nosi knjige in kapo*)

ŽIVKA: Iju, črni sinko, ti si se spet tepel?

RAKA: Nisem!

ANKA: Je, je, tepel se je!

ŽIVKA (*teti*): Poglej ga, tako ti boga, kakšen je, kot da je s vislic padel.

ANKA (*odloži knjige na mizo*): Eto, tudi roko si je okrvavil.

ŽIVKA: Iju!.. (*zgrabi mu roko, ki jo je obvezal z robcem*) Nesrečnik ti, baraba! (*Anki*) Prinesi vode, da se izpere. (*Anka odide*) Še pravi, da se ni tepel!

RAKA (*vztrajno*): Nisem!

ŽIVKA: Ampak kaj si?

RAKA: Delali smo demonstracije.

ŽIVKA: Kakšne demonstracije, bog s teboj?

RAKA: Proti vladi.

SAVKA: In kaj imaš ti z vlado, za boga, sinko?

RAKA: Nimam nič, ampak tudi jaz sem vpil: dol z vlado!

ŽIVKA: Eto ti, eto ti, pa ne crkni zdaj od žalosti! Ampak kaj si imel ti, da se vmešavaš v demonstracije?..

RAKA: Pa ni samo jaz, ves svet. Eto, še tepejo se na Terazijah, vlada pa je morala dati odstop, ker je bil ubit en delavec in trije so ranjeni.

ŽIVKA: Ju ju, ju! Eto, kako boš tudi glavo izgubil enega dne!

ANKA (*pride z umivalnikom in vrčem*): Pridi sem v kuhinjo, da te umijem.

RAKA: Kaj mi bo, da se umijem?

ŽIVKA: Vleci se tja, operi to roko. Ali ne vidiš, da izgledaš kot vajenec pri klavcu? (*porine Raka, da ta odide z Anko*)

V

Osebe: Živka, Savka

ŽIVKA (*teti*): Eto, pa zdaj pridi ti tu na konec, ko ti vsak dan pride takole razcapan.

SAVKA: Pridi, tudi jaz bom šla, imam delo. In vidim, da tudi tebe motim. (*vstane*)

ŽIVKA: Pa kako si se odločila glede onega?

SAVKA: Katerega onega?

ŽIVKA: Pa de, česa se spominjaš, glede posojila?

SAVKA: A, za to? Pa kako naj ti rečem; rada bi, da ne bi posegala v ta denar, ampak če je sila ...

ŽIVKA: Ju, prav lepa ti hvala, sladka teta, nikoli ti tega ne bom pozabila.

SAVKA: Ali naj prinesem zvečer?..

ŽIVKA: Ja, prosim te, še danes! Pa pridi .. teta Savka, ne bodi, da ne prideš. Jaz, bogme, ne